

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ: ВИКЛИКИ І ВІДПОВІДІ

За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 1 березня 2023 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104>

КРЕМЕНЬ

Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член
(академік) НАН України і
НАПН України, президент
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті представлено основні тези наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, ініційованої Міністерством освіти і науки України, яка відбулася 1 березня 2023 року у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Поруч з позитивною оцінкою української освіти в цілому та зокрема вітчизняного досвіду підготовки вчителів, окреслено головні виклики, з-поміж яких: необхідність модернізації освіти, недостатній престиж вчительської професії, нижчі від загальноєвропейських показників кількість учнів на одного вчителя, потреби соціальної підтримки вчителів і підвищення якості підготовки вчителів та шляхи їх вирішення, особливо в умовах повоєнного відновлення.

Визначено світові тенденції цивілізаційного розвитку, які необхідно враховувати у навчанні і вихованні учнів, в освітній моделі, зокрема в підготовці вчителя на інноваційній, високотехнологічній та високомотивованій основі.

Ключові слова: вища освіта; підготовка вчителя; розвиток інноваційної людини; формування конкурентоспроможного людського капіталу; європейська інтеграція; повоєнне відновлення.

Російсько-українська війна є не тільки жорстоким випробуванням для українського народу, а й наріжним каменем оцінки стану речей у різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті. І сьогодні з повним правом можна засвідчити, що українська освіта з честю витримала цей іспит.

По-перше, за короткий історичний час існування Незалежної Української Держави — 30 років, завдяки, перш за все, освіті підготовлені мільйони свідомих громадян із високими патріотичними почуттями, які з перших днів війни виступили на захист своєї Батьківщини.

По-друге, наші воїни успішно оволодівають багатьма зразками зарубіжної зброї і техніки, чим демонструють високий рівень власної освіченості, що говорить і про рівень вітчизняної освіти.

І, *по-третє*. Завдяки нашим вчителям, усім освітянам — від дитячого садка до міністерства — всупереч війні система освіти функціонує і наші діти мають змогу навчатися.

Позитивно оцінюючи українську освіту, ми, безумовно, свідомі *необхідності її подальшої модернізації*. І зокрема, це важливо щодо педагогічної освіти. Адже саме від педагога залежить у першу чергу якість усієї освіти, розвиток дитини, формування особистості і сучасного професіонала.

В українській середній школі до війни працювало 440 тис. вчителів, які навчали більше 4 млн учнів. Підготовка вчителів здійснюється в країні в 71 закладі вищої і 41 — фахової передвищої освіти (Державна служба статистики, 2022).

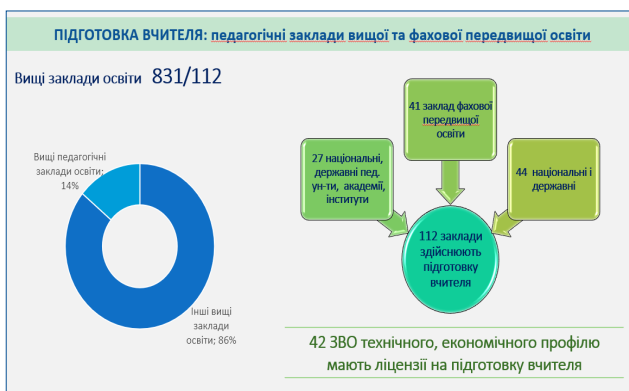
До закладів вищої педагогічної освіти можна віднести 29 національних університетів, а також 13 державних університетів, серед яких 7 до 1991 року були педагогічними. Власне педагогічних за назвою маємо 27 закладів. Окрім цього, ліцензії на підготовку вчителя мають 42 заклади технічного і економічного профілю (Державна служба статистики, 2022; ЄДЕБО, 2022).

У цілому, що стосується кількісної підготовки педагогів, то вона достатня. Але з якістю не усе гаразд. Не усе гаразд і з бажанням випускників йти на роботу в заклади освіти.

Що мається на увазі.

Перше, *недостатній престиж вчительської професії* веде до того, що дуже часто кращі випускники школи не йдуть на педагогічні спеціальності, а багато з випускників університету не йдуть працювати в заклади освіти. А з некрращих випускників важко сформувати гарного вчителя. Враховуючи ж, що вчителем людина працює 30-40 років, то таким чином на весь цей період ми закладаємо недостатній рівень викладання (Кремень, ред. 2021b).

Що ж робити? Серед багатьох дій з підвищення престижності професії вчителя назвемо перш за все *підвищення заробітної плати*. Вона, особливо у молодого вчителя, геть недостатня. Ще 20 років тому вона була вища ніж у лікаря, але тепер вона дуже суттєво відстає. Водночас відсоток ВВП, що йде на освіту в Україні, на рівні європейських держав (Закон України, 2017). У цих умовах, безперечно, слід формувати громадську думку у суспільстві щодо підвищення заробітної плати освітян за рахунок збільшення бюджету, особливо в післявоєнний період. Але бачаться

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ: кількість учнів на вчителя

	Кількість загальноосвітніх середніх шкіл	Кількість учнів загальноосвітніх середніх шкіл	Кількість вчителів у загальноосвітніх середніх школах
2014/15 ¹	17 600	3 757 000	454 000
2015/16 ¹	17 300	3 783 000	444 000
2016/17 ¹	16 900	3 846 000	438 000
2017/18 ¹	16 200	3 922 000	440 000
2018/19 ¹	15 500	4 042 000	441 000
2019/20 ¹	15 200	4 138 000	440 000
2020/21 ¹	14 900	4 211 000	440 000

↑ 17 Кількість учнів на вчителя в класі (Європа)

↓ 9 Кількість учнів на вчителя в класі (Україна)

більш реальними шляхи, пов'язані з реформуванням у самій освіті.

Перше, нині на одного вчителя школи в Україні припадає у селі 6 учнів, у місті — 12, а в середньому 9 дітей (Державна служба статистики, 2022). Це удвічі менше від загальноєвропейського показника. Тобто, приведення цього показника в Україні до європейського, дало б змогу відразу збільшити заробітну плату вчителя вдвічі (Кремень, ред., 2021b). Поступово, але вирішувати цю проблему необхідно. Слід вже відкинути популіське гасло «Є школа — є село». Школа не для села, а для дітей. І значно краще підвезти дитину шкільним автобусом до сусіднього села чи в райцентр, де вона отримає конкурентоспроможну освіту, а ніж у своєму не отримає необхідної підготовки і розвитку. З цією метою рівно двадцять років тому прийнято урядову програму «Шкільний автобус» (Кабінет Міністрів України, 2003).

Другий шлях. Аналіз показує, що порівняно з середніми показниками найбільш розвинутих країн — членів ОЕСР щодо співвідношення фінансування загальної, професійної і вищої освіти, в Україні недофінансовується саме середня. Питома вага її фінансування у фінансуванні усієї системи освіти менша, ніж у розвинутих країнах (Кремень та ін., 2020). І резерви тут є.

І ще одне. Назріла потреба у розробленні науково обґрунтованої моделі оплати праці вчителя, а також його *соціальної підтримки* з урахуванням досвіду розвинених країн.

У контексті *підвищення якості підготовки вчителів* доцільно поряд з традиційною для нас паралельною моделлю його підготовки, коли студент з першого курсу для роботи в школі навчається педагогічній професії, широко застосовувати *послідовну модель*. Її суть у тому, що студент, скажімо, в класичному університеті закінчує бакалаврат фізичного факультету, а потім навчається в педагогічній магістратурі і отримує професію педагога. Такі фахівці особливо потрібні для старшої школи, тим більше коли вона стане профільною. Вони, як правило, знають краще свій предмет, що особливо важливо у профільній школі (Кремень, ред., 2021b).

Модернізації вимагає, на наш погляд, і сам навчальний процес з підготовки вчителя, розпочинаючи з прийому на перший курс. Механізм відбору на педагогічну спеціальність повинен включати *додаткове тестування*, коли б виявлялися особисті якості, зокрема здатність любити дітей, вмін-

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ: механізми відбору абітурієнтів за кордоном		
<p>Велика Британія</p> <ul style="list-style-type: none"> Оцінка «С» з базових предметів у атестаті Ознайомлювальна практика в школі (10 днів) Тест на проф. придатність Співбесіда (комунікативна ком-ть, внутрішня мотивація у виборі професії) 	<p>Німеччина</p> <ul style="list-style-type: none"> Фахові іспити, Практика на професійну придатність (20 днів); Онлайн-тест на проф. придатність, Співбесіда (внутрішня мотивація у виборі професії) 	<p>Угорщина</p> <ul style="list-style-type: none"> Іспит на проф. придатність (музичні, мовні та фізичні здібності й навички)

ня комунікувати з ними, психічне здоров'я, мотивацію до професійного розвитку і саморозвитку т. ін.

Не є достатньою у нас і *педагогічна практика* під час навчання майбутніх вчителів. Тут слід запозичити досвід інших країн, де їй більше приділяється часу і вона побудована більш послідовно і є ефективною.

Потребує *більшої технологізації* викладання педагогічних дисциплін. Знання, як відомо завжди корисні. Але, скажімо, чи доцільно обмежуватися при вивченні історії педагогіки тим, щоб студент знав біографію того чи іншого педагога, його основні праці, навіть ідеї. Мабуть важливо навчити студента використовувати ці ідеї на практиці. Слід зробити вивчення педагогічних дисциплін більш прагматично орієнтованим.

Це стосується і вивчення зарубіжних педагогічних систем. Освіта не виконає свої функції формування українця з європейськими цінностями, якщо їх носієм не буде сам вчитель (Кремень та ін., 2020).

Досвід показує, що у пересічного випускника — майбутнього педагога, а значить і у більшості працюючих вчителів *недостатня психологічна кваліфікація*, що не дає змоги реалізувати дитиноцентричні методи навчання, тобто розрізняти особисті риси, здібності, недоліки кожного учня і на цій основі будувати освітній процес з ним.

І ще одне. Вчителя слід готувати як творчу особистість, бо тільки такий вчитель сформує творчу особистість свого учня. А в цьому майбутнє і людини і суспільства.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ЗА КОРДОНОМ	
<p>Відповідальний етап. Важлива складова професійної підготовки. Роль у визначенні ступеню проф. придатності</p> <p>Тенденція: збільшення тривалості, посилення уваги до організації і проведення, визнання провідної ролі у професійній підготовці.</p> <p>У більшості країн оцінка за практику є рівноважимою з оцінкою за випусковий іспит.</p>	<p>Цінним для України</p> <ul style="list-style-type: none"> Обсяг понад 50% навчального навантаження на практичну підготовку; Розвиток партнерства (заклади освіти, ГО, заклади культури) для проходження практики в реальних умовах Реалізація безперервної моделі практичної підготовки упродовж всього періоду навчання

Безумовно, війна привнесла багато викликів для педагогічної освіти, взагалі для педагога. Про це вже говорилося і, сподіваюся, розмова на цю тему продовжиться. Я б хотів ще зупинитися на найбільш загальних світових *тенденціях цивілізаційного розвитку*, які суттєво змінюють умови життя і діяльності людини. Їх ми повинні враховувати у навчанні і вихованні учнів, в усій освітній моделі, і зокрема в підготовці вчителя другої чверті XXI століття (Топузов, ред., 2022).

Перше. Сучасній цивілізації властивий *інноваційний тип прогресу*, який характеризується, зокрема, динамічною зміною ідей, знань, технологій, умов життя і діяльності людини. Нині людина живе в постійно змінюваному середовищі. Змінність стає надзвичайно важливою рисою її способу життя. І цей процес буде наростати. Тому для того, щоб людина була постійно конкурентоспроможною, вона повинна бути за своєю сутністю інноваційною. І саме таку, *інноваційну людину* повинна готувати сучасна і майбутня освіта — з інноваційним мисленням, інноваційною культурою і здатністю до інноваційного типу діяльності. Людину, яка постійно навчається, знання для якої є методологією, основою прийняття рішень і діяльності взагалі. Людину, здатну до сприйняття і творення змін. У XXI ст. успішним і ефективним може бути суспільство, як і окрема людина, лише тоді, коли перебувають у постійних змінах, а отже, в динамічному розвитку. Тому ми повинні готувати вчителя як *інноваційну особистість, інноваційного професіонала* (Кремень, ред., 2021а).

Друге. Однією із найважливіших сучасних реальностей стала *цифровізація усіх сфер життя, включно з освітою* (Кабінет Міністрів України, 2021b). Інформаційно-цифрові технології створюють нову реальність, яка постійно впливає на людину, формуючи її новий образ. Потужний вплив інформаційно-цифрових технологій утворив нову цифрову (дигітальну) культуру. Її виразник — комп'ютер — ствердив себе в якості вирішального чинника як соціального буття, так і освіти. Комп'ютеризація створила нові колосальні можливості для навчального процесу (Кремень та ін., 2022а).

По-перше, комп'ютер дає змогу дитині бути комп'ютерно грамотною, без чого неможливо бути конкурентоспроможним на ринку праці. *По-друге*, комп'ютер активно застосовують під час вивчення будь-якого предмета, і в цьому плані він постає засобом індивідуалізації та інтенсифікації навчання, що може у майбутньому привести до зміни класичної класно-урочної системи

навчання. *По-третє*, комп'ютер, під'єднаний до глобальних комп'ютерних мереж, відкриває шлях до знань і досвіду усього людства, що в умовах глобалізації служить важливим чинником успішності людини і нації. *По-четверте*, комп'ютер відкрив новий тип навчального процесу — дистанційне навчання, яке робить можливим надання якісних освітніх послуг у найвіддаленіших районах країни і світу різним суб'єктам навчання. Не протиставляючи дистанційну освіту традиційній, яка залишиться основною й надалі, потрібно всіляко розвивати і задовольняти потреби в дистанційному навчанні. Тому ми повинні готувати вчителя — *професіонала в освіті цифрової епохи* (Кремень та ін., 2022а; Кремень та ін., 2022b).

Третє. Для сучасної цивілізації властиве постійне *зростання комунікації, інформаційного простору, в якому живе і діє людина*. Комунікація здійснила колосальний позитивний вплив на формування індивіда. Вона готує людину органічно адаптуватися до життя у світі багатоманітних зв'язків — від контактів із найближчим оточенням до глобальних. Тому так важливо навчити комунікувати з іншими людьми й суспільними структурами, виробляти вміння регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з дотриманням вимог культури плюралізму думок. Людина XXI ст. має розуміти й керуватися світоглядними принципами «єдність у розмаїтті» та «доповнення замість протиставлення».

Але досягти цього можна лише за умови формування *самодостатньої, розвиненої особистості*, яка була б спроможною усвідомлено, зі знанням справи реагувати на всі інформаційно-комунікативні контакти. Тим самим вибудовувати власну лінію поведінки, орієнтовану на ствердження себе як ефективного суб'єкта суспільного життя. Для формування такої особистості слід перейти від авторитарної, а іноді й репресивної, педагогіки до толерантної, замінити суб'єктно-об'єктні відносини між тим, хто навчає і хто навчається, на суб'єктно-суб'єктні, партнерські, де обидві сторони навчального процесу активні, діяльнісні і взаємно пошановані. Тому слід готувати вчителя як *самодостатню, демократично орієнтовану особистість*.

Четверте. Сьогодні продовжується подальша *глобалізація суспільного розвитку*. Для того, щоб людина була конкурентоздатною в глобальній цивілізації, потрібна відповідна освітня підготовка, яка включала б формування найкращих зразків професійності, адекватної реаліям сього-

дення світоглядної підготовки, вільне володіння поряд з державною і рідною мовою мовами міжнародного спілкування (насамперед англійською). Це відкриває можливості людині бути здатною до широкої професійної і культурної комунікації з громадянами інших країн, що є необхідною передумовою її дійсної конкурентоспроможності. Іншими словами, в сучасних умовах слід готувати *глобалістську людину* з відповідним типом мислення, але свідомого громадянина своєї країни (Президент України, 2019; Кабінет Міністрів України, 2021а).

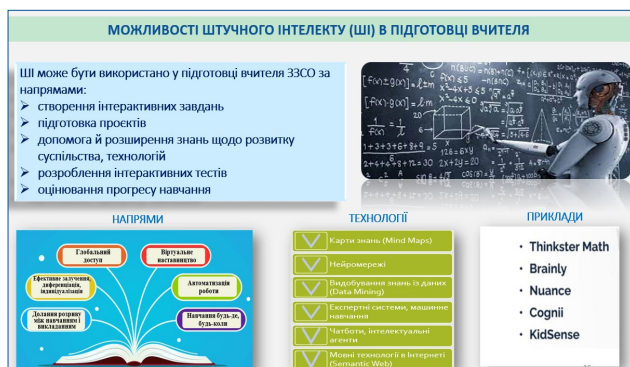
Це можливо досягти, якщо самого вчителя ми підготуємо як професійного, *конкурентоспроможного в глобальному контексті*, але послідовного патріота і виразника національного духу.

П'яте. Важливим фактором сьогодення є *широкомасштабне включення штучного інтелекту* в усі сфери життя соціуму. Необхідно враховувати, що революція у сфері розвитку штучного інтелекту — це не лише створення більш швидких і більш «розумніших» комп'ютерів. Штучний інтелект, на відміну від традиційного комп'ютера, зможе зрозуміти текст і діяти відповідно до цього. Таким чином, створюється принципово нова реальність у житті і діяльності людини, і безумовно — в освіті. *Вчитель повинен бути готовим до такої реальності* (Кремень та ін., 2022а).

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ШІ) В ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ

ШІ може бути використано у підготовці вчителя ЗЗСО за напрямками:

- створення інтерактивних завдань
- підготовка проєктів
- допомога й розширення знань щодо розвитку суспільства, технологій
- розроблення інтерактивних тестів
- оцінювання прогресу навчання

НАПРЯМИ

- Глобалізація освіти
- Цифрові технології
- Персоналізоване навчання
- Автоматизована робота
- Забезпечення безпеки навчання
- Підвищення якості освіти

ТЕХНОЛОГІЇ

- Карти знань (Mind Maps)
- NonFormer
- Надбуквалення знань із даними (Data Mining)
- Інтерактивні системи, Машинне навчання
- ЧатБоти, Інтелектуальні асистенти
- Нові технології в Інтернеті (Semantic Web)

ПРИКЛАДИ

- Thinkster Math
- Brainly
- Nuance
- Cognii
- KidSense

Шосте. Суспільство все більше орієнтується на *тенденцію людиноцентризму*. Індивідуальний розвиток особистості за таких умов стає, з одного боку, основним показником прогресу, з іншого — головною передумовою подальшого розвитку цивілізації. Продуктивний розвиток тенденцій людиноцентризму повинен доповнюватися в освіті тенденціями дитиноцентризму і студентоцентризму. Їх слід розуміти як максимальне наближення навчання і виховання кожної дитини до її особистої сутності, здібностей і особливостей (Кремень, 2008). Не можна досягти поставленої мети в освіті, якщо дорослі не зрозуміють, що

намагання батьків сформувати з дитини вимірний образ без урахування її здібностей стає на перешкоді розкриттю нею своєї сутності, формуванню її як особистості. «Не сродна праця» (тобто не відповідна нахилам і здібностям), як говорив український філософ Г. Сковорода, може призвести до трагедії зламані долі (Сковорода, 2016).

Тому реалізація принципу дитиноцентризму в навчально-виховному процесі потребує *і педагога, який сам дотримується цього принципу, і здатен побачити в кожній дитині особистість* з усіма її здібностями й особливостями і забезпечити її природний розвиток.

Сьоме. В умовах глобалізації не зменшується, не зникає, а навпаки, актуалізується завдання *зміцнення внутрішньонаціональних, громадянських зв'язків, патріотичного єднання нації*, народу, а отже, вироблення відповідних почуттів у дитини.

Його слід здійснювати в *контексті формування європейської ідентичності*. Європейський вибір є природний для України, це її повернення в Європу. В силу історичних обставин Україна була впродовж кількох століть вилучена з Європи. Успіх шляху повернення в Європу забезпечується як постійною роботою України в цьому плані, так і всебічною допомогою європейської демократичної спільноти. А особливо ж це буде залежати від нашого вчителя, *його цивілізаційного вибору у власному розвитку і професійній діяльності* (План відновлення України, 2022).

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ - ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ - ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

- Human rights
- Democracy
- Rule of law
- Security
- Rationality
- Humanistic thinking

УКРАЇНА - КАНДИДАТ НА ВСТУП ДО ЄС

УКРАЇНА

Завдяки вчителю Україна відстояла свою державність, завдяки вчителю Україна переможе російського агресора, завдяки вчителю Україна займе достойне місце в сім'ї Європейських народів!

*Слава українському вчителю!
Слава Україні!*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Державна служба статистики України. (2022). *Освіта*. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Єдина державна електронна база з питань освіти. (2022). *Реєстр суб'єктів освітньої діяльності*. <https://registry.edbo.gov.ua/search/>
- Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Кабінет Міністрів України. (2003, 16 січня). *Про затвердження Програми «Шкільний автобус»*. (31). https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/5242/
- Кабінет Міністрів України. (2021а, 3 березня). *Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року* (179). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p>
- Кабінет Міністрів України. (2021б, 17 лютого). *Деякі питання цифрової трансформації* (365-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-p>
- Кремень, В.Г. (2008). *Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору*. К.: Педагогічна думка.
- Кремень, В.Г. (ред.) (2021а). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. (До 30-річчя незалежності України)*: монографія. Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
- Кремень, В.Г. (ред.), Ничкало, Н.Г., Лук'янова, Л.Б., & Хомич, Л.О. (2021б). *Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід*: наук.-аналіт. доп. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». <https://bit.ly/3v04Pit>
- Кремень, В.Г., Ляшенко, О.І., & Локшина, О.І. (2020). Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура: Науково-аналітична доповідь. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2), 1-10. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-1>
- Кремень, В.Г., Биков, В.Ю., Ляшенко, О.І., Литвинова, С.Г., Луговий, В.І., Мальований, Ю.І., Пінчук, О.П., & Топузов, О.М. (2022а). Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18-19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
- Кремень, В.Г., Сисоєва, С.О., Бех, І.Д., Вознесенська, О.Л., Гавриш, Н.В., Гончар, Л.В., Журба, К.О., Ільїн, В.В., Канішевська, Л.В., Кириченко, В.І., Комаровська, О.А., Корнієнко, А.В., Куниця, Т.Ю., Курбатов, С.В., Литовченко, О.В., Малиношевський, Р.В., Мачуський, В.В., Найдьонова, Л.А., Рейпольська, О.Д., Толочко, С.В., Федорченко, Т.Є., Харченко, Н.В., Чаплінська, Ю.С., & Шахрай, В.М. (2022б). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-30. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>
- План відновлення України. (2022). <https://recovery.gov.ua/>
- Президент України. (2019, 30 вересня). *Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року* (722/2019). <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
- Сковорода, Г. (2016). *Повна академічна збірка творів / за ред. проф. Л. Ушкалова*. 2-ге вид., стер. Харків: Видавець Савчук О.О.
- Топузов, О.М. (ред.), Локшина, О.І. (ред.), Глушко, О., Джурило, А., Кравченко, С., Максименко, О., Нікольська, Н., & Шпарик, О. (2022). *Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти: оглядове видання*. Київ: Педагогічна думка.

TEACHER TRAINING: CHALLENGES AND RESPONSES

According to the results of scientific report at the meeting of the Strategic Session of the Heads of Higher Education Institutions, March 1, 2023

Vasyl Kremen

DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine, President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article presents the main theses of the scientific report at the Strategic Session of the Heads of Higher Education Institutions meeting, initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine, which took place on March 1, 2023, at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.*

Together with a positive assessment of Ukrainian education in general and the domestic experience of teacher training in particular, the main challenges are outlined, including the need to modernize education, the lack of prestige of the teaching profession, the number of students per teacher lower than the European indicators, the need for social support of teachers and improving the quality of teacher training and their solutions, especially under post-war recovery.

The world trends of civilizational development are determined, which should be considered in the training and education of students in the educational model, particularly in the teacher's training on an innovative, high-tech and highly motivated basis.

Keywords: *higher education; teacher training; development of an innovative person; formation of competitive human capital; European integration; post-war recovery.*

Дата публікації: 6 березня 2023 р.